

رابطه بین ورزش و حفظ هویت فرهنگی دانشجویان ورزشکار

غلامرضا شعبانی بهار^۱، سجاد مقبولی^۲

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۲/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۲/۴/۹

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه بین ورزش و حفظ هویت فرهنگی دانشجویان ورزشکار شرکت کننده در مسابقات ورزشی دانشگاه‌های منطقه ۶ ایران بود. جامعه آماری شامل ۱۱۰۰ نفر که در سال تحصیلی (۹۰-۹۱) عضو تیم‌های ورزشی این مناطق بودند که ۲۹۴ نفر از طریق آزمون کرجسی و مورگان بصورت تصادفی انتخاب شدند. روش تحقیق توصیفی-همبستگی بود و داده‌ها به وسیله پرسشنامه‌ای با پایایی $a=0/86$ جمع‌آوری و از طریق روش‌های آماری استنباطی نظیر آنالیز واریانس یک راهه و آزمون t دو نمونه مستقل تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد بین مؤلفه‌های هویت فرهنگی در ورزشکاران اختلاف معنی‌داری وجود دارد ($p<0.05$). همچنین محیط ورزشی علاوه بر این که باعث تطبیق با محیط چندفرهنگی (۹۰/۵۰ درصد) می‌شود؛ در عین حال می‌تواند باعث حفظ هویت قومی آنها (۸۳/۷۰ درصد) گردد. لذا ورزش دانشجویی در کنار کارکرد انطباق و همسان‌سازی می‌تواند کارکرد تقویت هویت فرهنگی- قومی داشته باشد. بنابراین می‌توان گفت که حفظ هویت فرهنگی و یا فرهنگ- پذیری جدید بستگی به پیشینه فرهنگی ورزشکاران دارد. لذا توصیه می‌شود مدیران و مربیان ورزشی همواره به مباحث و مسایل فرهنگی ورزشکاران توجه نموده؛ به موازات فعالیت ورزشی به مبانی فرهنگی، ارزشی بومی، محلی، ملی و دینی ورزشکاران عنایت ویژه داشته باشند.

واژگان کلیدی: ورزش دانشگاهی، محیط چند فرهنگی، حفظ هویت قومی.

مقدمه

گرایش فزاینده به ورزش باعث پیدایش مسائل و موضوعاتی شده که ذاتاً ماهیت اجتماعی دارند. از آنجا که نیازهای حقیقی مردم، در واقع از لابلای شرایط اجتماعی و اقتصادی سرچشمه می‌گیرد و این امر به ویژه در پی دگرگونی‌های ناشی از رهیافت‌های تغییر اجتماعی، عوامل انتقال فرهنگی، پیشرفت شگفت‌انگیز فناوری و تکامل شیوه‌های اطلاع‌رسانی نمایان‌تر است، از طرف دیگر، شکی نیست که میان ورزش و نیروهای گوناگون اجتماعی تأثیرات متقابلی وجود دارد؛ بنابراین مسئولان ورزش و تربیت بدنی باید از ابعاد اجتماعی- فرهنگی ورزش آگاهی داشته باشند و نقش‌ها و تأثیرات حیاتی این پدیده را درک کنند. امروزه ورزش یکی از امور است که به طرق مختلف و در ابعاد گسترده مطرح گردیده و پیوند نزدیکی با سایر بخش‌های اجتماع دارد و گروه زیادی به اشکال گوناگون با آن سروکار دارند. کشمکش‌های اجتماعی از فرایندهای اجتماعی اساسی انسان و بیانگر یکی از گونه‌های تعامل اجتماعی است که از ارتباط یا تماس مردم با یکدیگر ناشی می‌شود. زمانی که مردم در راه تحقق بخشیدن به یک هدف با یکدیگر کار کنند این امر به همکاری و توافق یا سازگاری می‌انجامد و هرگاه با یکدیگر به رقابت برخیزند و میان آنان کشمکش به وجود آید این امر به تعارض تبدیل می‌شود. بسیاری اوقات میدان ورزشی به صحنهٔ روبرویی ایدئولوژی‌های گوناگون و متضاد تبدیل می‌شود، به طوری که هر تیمی از تیم‌های رقابت‌کننده تصور می‌کنند پیروزی تیمش به معنای پیروزی ایدئولوژی و اصول عقیدتی اوست. (انور الخولی، ۱۳۸۳). از آنجا که انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است و از زمانی که قدم به عرصهٔ زندگی می‌گذارد ویژگی‌های وراثتی و محیطی بر او تأثیر می‌گذارند. محیط اجتماعی از هنگام تولد بر فرایند اجتماعی شدن^۱ انسان تأثیر می‌گذارد تا او را از یک موجود صرفاً بیولوژیکی به موجودی اجتماعی تبدیل کند. دورکین^۲ (۱۹۹۵) اجتماعی شدن را فرآیندی می‌داند که در طی آن مردم نقش‌های رفتاری، باورها و ارزش‌ها را فرا می‌گیرند تا به عنوان عضوی از جامعه عملکرد کارآمدتری داشته باشند (عبدلی، ۱۳۸۶). و با انجام پذیرفتن فرایند اجتماعی شدن، شکل‌گیری هویت فرهنگی در فرد صورت می‌پذیرد لذا از نظر متخصصان علوم اجتماعی هویت فرهنگی شامل مجموعهٔ ارزش‌ها، باورها، سمبل‌ها و ... است که سبب شناخته شدن و متمایز کردن فرد و جامعه از دیگر افراد و جوامع می‌شود. از این‌رو، هویت فرهنگی بر سه مدار پیوسته با یکدیگر حرکت می‌کند که حول یک محور می‌چرخند:

-
1. Socialization
  2. Durkin. k

فرد درون گروه و جماعت واحد، که می‌تواند در قبیله، طایفه یا گروه اجتماعی ظهور کند. جماعت و گروه‌های مدرن ملت‌ها که هویت فرهنگی مشترکشان به مثابه وجه تمایز آنان به شمار می‌رود.

ملت‌های واحد یکپارچه در مقایسه با دیگر ملل.

بنابراین، سه نوع هویت فردی، گروهی و ملی را می‌توان از یکدیگر متمایز کرد. رابطه میان این سه، ثابت و یکنواخت نیست، بلکه در آن جذر و مدهای دائمی وجود دارد و در بین آن‌ها، در موقعیت‌های مختلف تغییراتی که برآمده از تقابل‌ها، همکاری‌ها و فقدان آنهاست که بر اساس منافع و مصالح فردی، جمعی و ملی ایجاد می‌شود (رهبری، ۱۳۸۰). بحث هویت در عین وجود مرزهایی میان واحدهای ملی که هویت‌های خاص هر قوم یا به طور کلی هر واحد را از دیگر واحدها جدا و متمایز می‌سازد، همپوشانی و اشتراک‌هایی بر اثر مجاورت و تعامل به مرور زمان نیز وجود دارد که برآیند ترکیب آن‌ها هویت ملی را تشکیل می‌دهد. به این دلیل هر فرد به طور کلی هویتی خاص و هویتی عام است که از آن‌ها به مثابه هویت بومی و هویت ملی یاد می‌کنیم. فصل مشترک این تمیز زبان است که نقش گویایی در تشخیص مرزهای هویت ایفا می‌کند (اکبری‌ان، ۱۳۸۳).

جهانی شدن، که اغلب به معنای ساده آن غربی شدن، ترویج جوامع همگن با به حاشیه راندن فرهنگ‌های سنتی و جوامع قومی تعریف می‌شود (هوشیلد^۱، ۲۰۰۶). با وجود این واقعیت که ورزش می‌تواند برای ترویج انطباق و بیان دیدگاه‌های غرب مورد استفاده قرار گیرد، ورزش همچنین می‌تواند با فراهم کردن فرصت‌هایی برای گروه‌های اقلیت و اتباع خارجی پیوندهای فرهنگی‌اشان را قوی نگه دارند (جیوسوز^۲، ۲۰۰۸). رویدادهای ورزشی بین‌المللی از قبیل المپیک، جام جهانی و یا بازی‌های پان آمریکایی ارائه خط مشی برای شرکت کنندگان و تماشاگران برای حفظ و بیان وابستگی فرهنگی‌اشان شده است (یوه یانگ و گوردن^۳، ۲۰۰۸). در بازنگری که گومز^۴ (۲۰۰۸) بر ارزیابی شکاف تحقیقاتی محققان در زمینه نژاد، قومیت، ورزش‌های تفریحی و اوقات فراغت انجام داد به این جمع‌بندی رسید که زبان به عنوان یک مشخصه فرهنگی است که به عنوان نشانه‌ای از فرهنگ‌پذیری و انطباق محسوب می‌شود. علاوه بر این، میراث زبان می‌تواند تعامل درون قومی در اوقات فراغت را تسهیل کند، که برای حفظ

-
1. Hochschild,
  2. Giossos
  3. Yoh, Yang & Gordon
  4. Gomez

وتقویت جنبه‌های دیگر از هنجارهای فرهنگی‌اشان مهم می‌باشد. همچنین به نظر می‌رسد یکی از متغیرهای وابسته یا محصول نهایی مورد بحث ورزش‌های تفریحی و فراغتی این است که ورزش‌های تفریحی و فراغتی می‌تواند سبب تقویت ارزش‌ها و هویت قومی شود. در تحقیقی که کارتر (۲۰۰۹) بیان می‌کند در حالیکه شباهت‌ها بین تمام جوامع آفریقایی-آمریکایی وجود دارد. حضور در مدارس خصوصی و نخبگان تجارب متمایزی دربردارد. علاوه براین، این تجارب پیامدهای مهمی برای توسعه هویت خود و نتایج متعاقب مرتبط با دانشگاه دارد. و در تحقیقی که آلن و همکاران ۱ (۲۰۱۰) بر ورزش به عنوان وسیله‌ای برای اجتماعی‌شدن و حفظ هویت فرهنگی مهاجران مقیم در آمریکا انجام دادند؛ دریافتند موقعیتی که محیط ورزش برای تطبیق با شرایط چند فرهنگی بوجود می‌آورد بسیار مهمتر از حفظ هویت فرهنگی از طریق ورزش است و همچنین بررسی‌ها نشان داد که مردان در حفظ هویت فرهنگی با ورزش نسبت به زنان امتیاز بیشتری کسب کرده‌اند. همچنین تحقیق جری لی ۲ (۲۰۱۰) به این نتیجه رسید که کره‌ای‌های مقیم آمریکا از طریق مشارکت در فعالیت‌های تفریحی منظم ۳ هویت قومی‌اشان را حفظ یا ترقی می‌دهند. و خود تطبیقی می‌تواند فایده‌مانده‌گاری در میان اقلیت‌های قومی در فعالیت‌های تفریحی منظم داشته باشد. و در تحقیقی که دیکور و همکاران (۲۰۱۱) به تاثیرات والدین و مدرسه در توسعه هویت قومی دانشجویان آفریقایی-آمریکایی تبار در مدارس خصوصی مستقل پرداخته بیانگر اینست که مدارس خصوصی و مستقل نقش معنی‌داری در اجتماعی‌شدن قومی برای مشارکت در جوانان آفریقایی-آمریکایی تبار دارد. و باعث حفظ احساس مثبت از هویت سیاه می‌شود که این امر در مدارس دولتی وابسته دیده نمی‌شود. در تز دکتری بوگدانو (۲۰۱۱) که بر تاثیر هویت تیم ورزش ملی بر هویت ملی افرادی با ملیت‌های صربستانی و ایرلندی انجام داد یافته‌ها نشان داد هویت تیم ورزشی ملی بر هویت ملی تاثیر معنی‌داری دارد. همچنین هویت تیمی نسبت به جنسیت، سن و تحصیلات نیز تفاوت معنی‌داری داشت. همچنین نتایج تحقیقات داخلی از جمله توسلی و قاسمی (۱۳۸۱) بیانگر اینست که با افزایش مناسبات و همکاری‌های بین‌گروهی (بین قومی) که از برآیند روابط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی حاصل می‌شود، تعلق و وفاداری اقوام به واحدهای جمعی بزرگ‌تر - از جمله هویت‌های جمعی منطقه‌ای و ملی - افزایش پیدا می‌کند و در مقابل، کاهش این مناسبات به تقویت واحدهای جمعی خرد و تضعیف واحدهای جمعی کلان تر منجر می‌گردد.

-
1. Allen& et al
  2. Jerry Lee
  3. serious leisure

در تحقیقی که هاشمی و جوادی یگانه (۱۳۸۶) بر کارکردهای اجتماعی ورزش، به ویژه فوتبال انجام دادند دریافتند که تیم‌های محلی با ایجاد یک گروه خودی ۱ درصدد تمایزبخشی با گروه غیر ۲ برمی‌آیند و مطابق با آن به نماد سازی و حتی تاریخ سازی می‌پردازند که در بسیاری موارد در تقابل با نمادها و آیین‌های ملی است و در مواردی هم با ایجاد فضای رقابتی شدید به تقابل گروه‌های اجتماعی دامن می‌زند و با استمرار آن در طول زمان به قطب‌بندی‌های موجود قوت می‌بخشند. محمدپور و طیبی‌نیا (۱۳۸۹) در تحقیقی که بر عوامل مؤثر بر هویت فرهنگی دانش‌آموزان انجام دادند دریافتند بین جامعه‌پذیری فرهنگی از طریق خانواده و هویت فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد و همچنین هرچه جامعه‌پذیری فرهنگی از طریق دوستان بیشتر باشد، هویت فرهنگی نیز بیشتر خواهد بود. و در تحقیقی که ذولفقاری و سلطانی (۱۳۸۹) بر رابطه بین سبک زندگی و هویت قومی ۳۰۰ نفر از جوانان بین ۱۸-۳۰ سال انجام دادند به این نتایج دست یافتند که بین سبک زندگی افراد با هویت قومی آنان رابطه معنی‌داری وجود دارد به نحوی که هر چه سبک زندگی افراد در جامعه امروزی مدرن‌تر باشد از میزان هویت قومی افراد کاسته می‌شود. علاوه بر آن بین میزان تحصیلات و پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد با هویت قومی آنان رابطه معنی‌داری وجود دارد در حالی که بین هویت قومی با سایر متغیرهای زمینه‌ای همچون سن و جنس رابطه‌ای وجود ندارد. همچنین پاینده و جعفرزاده پور (۱۳۸۹) در تحقیقی که بر روی ۳۸۰ نفر از جوانان ۲۰ تا ۲۷ سال دهمدستی انجام دادند، گزارش کردند که بین میزان هویت ملی و گرایش به وابستگی قومی رابطه معنی‌داری مثبتی وجود دارد. و نتیجه می‌گیرد که علاوه بر آن که گرایش به وابستگی قومی تأثیر منفی بر روی هویت ملی ندارد، بلکه برخی از مؤلفه‌ها مانند زبان و تاریخ قومی تأثیر مثبتی بر هویت ملی دارند و با افزایش آن‌ها میزان هویت ملی نیز افزایش می‌یابد. از این رو ورزش به عنوان جزئی از فرهنگ و عاملی که می‌تواند سمبل مهمی برای افراد و جوامع گسترده جهانی باشد عملکردهای متنوعی در بخش‌های مختلف جامعه و بنابراین معانی مختلف در جوامع مختلف دارد (لاکر، ۲۰۰۲).

از آنجائیکه مطالعات متعددی نقش ورزش در زندگی دانشجویان را بررسی کرده‌اند، اخیراً شکافی در بدنه تحقیقات در این زمینه به عنوان تنها مطالعات اندکی که به طور خاص بر دانشجویان اقوام مختلف توجه کرده باشد وجود دارد. اکثر مطالعاتی که بر روی دانشجویان انجام گرفته عمدتاً به طور انحصاری؛ دانشجویان را به عنوان یک گروه ملیتی و یا اکیداً فراوانی

-
1. In-group
  2. Out-group
  3. Laker

شرکت کنندگان را مورد توجه قرار داده‌اند. بنابراین روش‌های به خصوصی که بتواند دانشجویان اقوام مختلف را با توجه به حفظ هویت قومی و یا تطبیق با محیط چند فرهنگی از طریق ورزش دانشجویی مورد بررسی قرار دهد؛ وجود ندارد. همچنین به دلیل افزایش در تعداد دانشجویان و کمبود مطالعات تجربی، نیاز به مطالعه تأثیر مشارکت ورزشی بر هویت قومی این قشر از جامعه بیش از همیشه محسوس می‌باشد. علاوه بر این با توجه به اینکه اکثر دانشجویان مقیمان موقت هستند، این امر نیز نیاز به مطالعه حاضر را بیشتر توجیه می‌کند. لذا از آنجایی که در حال حاضر یک مقیاس در دسترس برای پژوهشگران علاقه‌مند به بررسی عوامل حفظ هویت فرهنگی و انطباق با محیط چند فرهنگی از طریق ورزش به‌ویژه مربوط به دانشجویان اقوام مختلف وجود ندارد و همچنین به دلیل محیط خاص چند فرهنگی حاکم در تیم‌های ورزشی دانشجویی که در آن تعاملات اجتماعی به صورت رو در رو و عمیق‌تر می‌باشد؛ اینکه ورزش در این زمینه چه کارکرد اجتماعی می‌تواند داشته باشد. و آیا این تعاملات باعث تطبیق فرد با محیط فرهنگی جدید می‌شود و یا باعث تقویت هویت قومی و بروز غرور فرهنگی قومی فرد می‌شود؟ سؤالات بی پاسخ مهمی هستند که با پاسخگویی به آنها می‌توان به مسئولان مربوطه در امر برنامه‌ریزی فرهنگی و جامعه‌شناسی ورزشی کمک شایانی کرد. بنابراین با توجه به موارد مطرح‌شده این تحقیق سعی شده است دو هدف عمده را در این مطالعه مدنظر قرار دهد: اولین هدف توسعه یک ابزار معتبر و قابل اعتماد است که می‌تواند برای درک رفتار مصرف کننده ورزش در میان دانشجویان اقوام مختلف حاضر در دانشگاه‌های ایران به عنوان بازگوکننده جامعه‌پذیری، هویت قومی و یا سازگاری با یک محیط چندفرهنگی مورد استفاده قرار گیرد. هدف دوم مطالعه فراهم کردن آزمایشی برای بررسی مشارکت ورزشی دانشجویان در رابطه با نگهداری از هویت قومی و یا سازگاری با یک محیط چندفرهنگی است. نتایج این مطالعه، دانشگاه‌های ایران را به درک بهتر ویژگی‌های منحصربه‌فرد ورزش دانشجویی برای دانشجویان اقوام مختلف و مشارکت فعال آنها در این زمینه قادر خواهد ساخت. بنابراین این مطالعه می‌تواند اطلاعات مهمی برای مسئولین درگیر در حیطه برنامه‌ریزی ورزش دانشجویی بوجود آورد و در نتیجه توانایی آنها را برای هدف قرار دادن آگاهانه رشد این بخش ارتقاء دهد. بنابراین هدف اصلی این پژوهش تعیین رابطه بین ورزش و حفظ هویت فرهنگی دانشجویان ورزشکار شرکت کننده در مسابقات ورزشی دانشگاه‌های منطقه ۶ ایران می‌باشد.

روش پژوهش

تحقیق حاضر مطالعه‌ای توصیفی-همبستگی است که به صورت میدانی اجرا شد. جامعه آماری مطالعه شامل دانشجویان شرکت کننده در مسابقات دانشجویی بین دانشگاهی منطقه ۶ کشور (۸ دانشگاه) که در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ عضو تیم‌های ورزشی دانشگاهی بودند می‌باشد که از بین ۱۱۰۰ نفر (شامل ۴۰ درصد دختر و ۶۰ درصد پسر) تعداد ۲۹۴ نفر به عنوان نمونه آماری براساس جدول مورگان و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه استاندارد هویت فرهنگی پس از بومی‌سازی کردن انجام گرفت. پرسشنامه مذکور از دو عامل تشکیل یافته است: عامل حفظ هویت قومی شامل مؤلفه‌های پیشینه فرهنگی مشابه و حفظ هویت فرهنگی و عامل تطبیق با محیط چند فرهنگی شامل مؤلفه‌های پیشینه فرهنگی متفاوت و تطبیق با فرهنگ جدید می‌باشد؛ این پرسشنامه توسط آلن و همکاران (۲۰۱۰) تدوین شده و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ برای عامل حفظ هویت قومی ۰/۸۷ و برای تطبیق با محیط چند فرهنگی ۰/۸۹ محاسبه شده بود. به منظور تعیین پایایی پرسشنامه مذکور در جامعه آماری تحقیق، در یک مطالعه مقدماتی ۳۰ پرسشنامه توزیع شد که با نتایج آزمون آلفای کرونباخ برای عامل حفظ هویت قومی ۰/۸۲ و برای عامل تطبیق با محیط چند فرهنگی ۰/۸۵ بدست آمد. سرانجام پس از توزیع و بررسی ۳۰۵ پرسشنامه و حذف پرسشنامه‌های ناقص، ۲۹۴ پرسشنامه برای تجزیه و تحلیل مورد بررسی قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی نظیر جداول، شاخص‌های فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد و در بررسی آزمون فرضیات تحقیق از آمار استنباطی شامل آزمون آنالیز واریانس یک راهه و آزمون t- دو نمونه مستقل استفاده گردید. تمامی تجزیه و تحلیل‌های آماری بوسیله نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ انجام گرفت. سطح معناداری در این پژوهش (p < ۰/۰۵) در نظر گرفته شد.

نتایج

از تعداد ۲۹۴ نفر نمونه آماری، دانشجویان پسر ورزشکار ۱۷۷ نفر (۶۰/۲ درصد) و ۱۱۷ را دانشجویان دختر ورزشکار (۳۹/۸ درصد) تشکیل دادند.

نتایج جدول ۱ نشان دهنده آن است که اکثر ورزشکاران (۸۳/۷۰ درصد) با عامل حفظ هویت قومی موافقت. و همچنین در عامل دیگر پرسشنامه اکثر ورزشکاران (۹۰/۵۰ درصد) با عامل تطبیق با محیط چند فرهنگی موافقت.

جدول ۱. فراوانی مربوط به متغیر عامل حفظ هویت قومی و تطبیق با محیط چند فرهنگی

عامل‌ها	فراوانی	فراوانی نسبی (درصد)
حفظ هویت قومی	مخالف	۱۶/۳۰
	موافق	۸۳/۷۰
تطبیق با محیط چند فرهنگی	مخالف	۹/۵۰
	موافق	۵۰/۹۰

نتایج آزمون آنالیز واریانس یک راهه نشان داد بین مؤلفه‌های هویت فرهنگی در ورزشکاران اختلاف معناداری وجود دارد $p < 0/01$ مقدار حداکثر، حداقل، میانگین، انحراف معیار و فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای میانگین میزان عملکرد به تفکیک ۴ گروه در جدول (۲) آمده است:

جدول ۲. میانگین امتیاز ورزشکاران بر حسب مؤلفه‌ها

مؤلفه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	فاصله اطمینان ۹۵ درصد		حداکثر
				کران بالا	کران پایین	
حفظ هویت فرهنگی	۲۹۴	۱۷/۳۵	۳/۱۷	۱۷/۷۲	۱۶/۹۹	۲۴
پیشینه فرهنگی یکسان	۲۹۴	۱۷/۷۳	۳/۲۹	۱۸/۱۱	۱۷/۳۶	۲۴
تطبیق با فرهنگ جدید	۲۹۴	۱۸/۵۲	۲/۹۲	۱۸/۸۶	۱۸/۱۹	۲۴
پیشینه فرهنگی متفاوت	۲۹۴	۱۹/۱۱	۳/۲	۱۹/۴۸	۱۸/۷۴	۲۴
کل	۱۱۷۶	۱۸/۱۸	۳/۲۲	۱۸/۳۶	۱۸/۰۰	۲۴

خروجی آزمون آنالیز واریانس به صورت زیر است (جدول ۳):

جدول ۳. خروجی آزمون آنالیز واریانس

منبع خطا	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	P-value
بین گروهی	۵۴۹/۲۷	۳	۱۸۳/۰۹	۱۸/۴۰	*۰/۰۰۰
درون گروهی	۱۱۶۶۱/۶۸	۱۱۷۲	۹/۹۵		
کل	۱۲۲۱۰/۹۵	۱۱۷۵			

* ($p < 0/01$)

نتایج آزمون آنالیز واریانس اختلاف معنی داری را بین میزان میانگین‌ها در ۴ سطح مؤلفه نشان

می‌دهد ($P < 0/01$). بنابراین از آزمون تعقیبی ۱ برای نشان دادن این اختلاف‌ها استفاده شد.

جدول ۴. خروجی آزمون تعقیبی توکی

گروه j	گروه i	پیشینه فرهنگی متفاوت	پیشینه فرهنگی یکسان	حفظ هویت فرهنگی	تطبیق با فرهنگ جدید
پیشینه فرهنگی متفاوت	تفاوت (i-j)	-	**۱/۳۷۷	**۱/۷۵۸	۰/۵۸۸
پیشینه فرهنگی یکسان	تفاوت (i-j)	-	-	۰/۳۸۰	*-۰/۷۸۹
حفظ هویت فرهنگی	تفاوت (i-j)	-	-	-	**-۱/۱۷۰

($p < 0/05$)*, ($p < 0/01$)**

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۴ و اطلاعاتی که از تحلیل واریانس یک طرفه بین گروهی برای بررسی تفاوت میانگین مؤلفه‌ها (حفظ هویت فرهنگی، تطبیق با فرهنگ جدید، پیشینه فرهنگی یکسان و پیشینه فرهنگی متفاوت) در بین دانشجویان ورزشکار به دست آمد مشخص شد تفاوت معناداری بین مؤلفه‌ها وجود دارد ($P < 0/05$ و $F = 18/40$). جهت مشخص نمودن تفاوت‌ها از آزمون تعقیبی توکی استفاده شد که نتایج این آزمون نشان داد بین میانگین مؤلفه پیشینه فرهنگی متفاوت با مؤلفه‌های پیشینه فرهنگی یکسان و حفظ هویت فرهنگی اختلاف معنی داری وجود دارد ($P = 0/000$). همچنین بین دو مؤلفه پیشینه فرهنگی یکسان و تطبیق با فرهنگ جدید اختلاف معنی داری وجود دارد ($P = 0/013$). همچنین بین دو مؤلفه حفظ هویت فرهنگی و تطبیق با فرهنگ جدید اختلاف معنی داری مشاهده شد ($P = 0/00$). ولی بین میانگین مؤلفه‌های پیشینه فرهنگی متفاوت با تطبیق با فرهنگ جدید ($P = 0/108$) و مؤلفه پیشینه فرهنگی یکسان با حفظ هویت فرهنگی ($P = 0/460$) اختلاف معنی داری وجود نداشت. همچنین میزان میانگین‌ها نشان داد میانگین مؤلفه پیشینه فرهنگی متفاوت ($SD = 3/2$ ، $M = 19/11$) و تطبیق با فرهنگ جدید ($SD = 2/92$ ، $M = 18/52$) بیشتر از دو مؤلفه دیگر پیشینه فرهنگی یکسان ($SD = 3/29$ ، $M = 17/73$) و حفظ هویت فرهنگی ($SD = 3/17$ ، $M = 17/35$) می‌باشد. این نتایج در نمودار (۱) قابل مشاهده می‌باشد.

نمودار ۱. میانگین امتیاز ورزشکاران بر حسب مؤلفه‌ها

برای بررسی رابطه بین عامل حفظ هویت قومی و تطبیق با محیط چندفرهنگی با متغیر جنسیت آزمون t - دو نمونه مستقل استفاده شد. با توجه به نتایج جدول بدست آمده از مقدار t (۰/۵۴) و مقدار p -value آزمون برابر با ۰/۵۸ برای عامل حفظ هویت قومی و همچنین مقدار t بدست آمده برای عامل تطبیق با محیط چندفرهنگی (۰/۰۱۷) و مقدار p -value آزمون برابر با ۰/۹۸ می‌توان چنین بیان کرد که در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ نمی‌توان وجود تفاوت معنی‌دار میانگین نمره عامل حفظ هویت قومی و عامل تطبیق با محیط چندفرهنگی افراد شرکت کننده در مسابقات ورزشی در ورزشکاران زن و مرد را پذیرفت (جدول ۵).

جدول ۵. عامل حفظ هویت قومی و تطبیق با محیط چند فرهنگی با توجه به متغیر جنسیت

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	p -value
مرد	۱۷۷	۳۴/۹۴	۵/۶۲	۰/۵۴	۲۹۲	۰/۵۸
زن	۱۱۷	۳۵/۵۱	۵/۶۰			
مرد	۱۷۷	۳۷/۶۳	۵/۵	۰/۰۱۷	۲۹۲	۰/۹۸
زن	۱۱۷	۳۷/۶۴	۵/۰۶			

بحث و نتیجه گیری

با توجه به نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل یافته‌های آماری و آزمون فرضیه‌های پژوهش، یافته‌های به دست آمده از تحقیق حاکی از آن بود که بین مؤلفه‌های هویت فرهنگی در ورزشکاران

اختلاف معناداری وجود دارد ($p < 0.05$). جهت مشخص نمودن تفاوت‌ها از آزمون تعقیبی توکی استفاده شد که نتایج این آزمون نشان داد بین میانگین مؤلفه‌های پیشینه فرهنگی متفاوت، پیشینه فرهنگی یکسان و حفظ هویت فرهنگی اختلاف معنی‌داری وجود دارد ($P = 0/000$). همچنین بین دو مؤلفه پیشینه فرهنگی یکسان و تطبیق با فرهنگ جدید اختلاف معنی‌داری وجود دارد ($P = 0/013$).

بررسی میانگین‌ها بین دو مؤلفه حفظ هویت فرهنگی و تطبیق با فرهنگ جدید نشان داد که بین میانگین‌ها اختلاف معنی‌داری وجود دارد ($P = 0/00$). این نتایج نشان دهنده قدرت تمیز مؤلفه‌های دو عامل پرسشنامه هویت فرهنگی در سنجش کارکردهای اجتماعی محیط ورزش می‌باشد.

از سوی دیگر نتایج نشان داد که بین میانگین مؤلفه‌های پیشینه فرهنگی متفاوت و تطبیق با فرهنگ جدید اختلاف معنی‌داری وجود نداشت ($P = 0/108$). که این نشان دهنده همپوشانی بین مؤلفه‌های عامل تطبیق با محیط چند فرهنگی می‌باشد و بیانگر آن می‌باشد که وقتی فرد در محیطی با پیشینه فرهنگی متفاوت قرار می‌گیرد میزان تطبیق با فرهنگ جدید او نیز بیشتر می‌باشد و باعث تمایل بیشتر فرد به سمت تطبیق می‌شود.

همچنین بررسی بین میانگین مؤلفه‌های پیشینه فرهنگی یکسان و حفظ هویت فرهنگی نشان داد بین میانگین‌ها اختلاف معنی‌داری وجود ندارد ($P = 0/460$). این یافته نیز بیانگر همپوشانی بین دو مؤلفه عامل حفظ هویت قومی می‌باشد و می‌توان گفت وقتی فرد در محیطی با پیشینه فرهنگی یکسان مشارکت می‌کند میزان حفظ هویت قومی او نیز بیشتر می‌باشد و باعث تمایل بیشتر فرد به سمت حفظ هویت قومی می‌شود.

همچنین مقایسه میزان میانگین‌ها نشان داد میانگین مؤلفه پیشینه فرهنگی متفاوت ($M = 19/11$, $SD = 3/2$) و تطبیق با فرهنگ جدید ($M = 18/52$, $SD = 2/92$) بیشتر از دو مؤلفه پیشینه فرهنگی یکسان ($M = 17/73$, $SD = 3/29$) و حفظ هویت فرهنگی ($M = 17/35$, $SD = 3/17$) می‌باشد. از طرفی با توجه به نمره میانگین مؤلفه‌ها از خط برش میانگین نمرات (امتیاز ۱۲) بیشتر می‌باشد لذا می‌توان گفت فعالیت‌های ورزشی علاوه بر این که باعث سازگاری و تطبیق افراد می‌شود؛ می‌تواند باعث حفظ هویت قومی دانشجویان ورزشکار نیز شود. به عبارت دیگر این دو عامل در حالت تضاد با همدیگر قرار ندارند و فعالیت‌های ورزشی می‌تواند علاوه بر حفظ هویت قومی فرد باعث ورود و آشنایی بیشتر فرد به فرهنگ غالب شود؛ و حفظ هویت قومی مانع از آشنایی بیشتر با محیط چند فرهنگی نمی‌شود. پس می‌توان گفت فعالیت‌های ورزشی هر دو عامل را بصورت همزمان افزایش می‌دهد.

نتیجه تحقیق حاضر نشان داد محیط ورزش عاملی تسهیل کننده در تطبیق با محیط چندفرهنگی می‌باشد؛ که این نتیجه با نتایج بعضی از تحقیقات انجام شده از جمله توسلی و قاسمی (۱۳۸۱)، رحیم زاده (۱۳۸۲)، محمدپور و طیبی‌نیا (۱۳۸۹)، ایتزن و سیج (۲۰۰۳)، استادولسکا و الکساندریس (۲۰۰۴)، آلن و همکاران (۲۰۱۰) و بوگدانو (۲۰۱۱) هماهنگی و همخوانی دارد. از تحقیقات حاضر به تحقیق جیمز ت آلن و همکاران که در سال ۲۰۱۰ در این زمینه به انجام رسیده اشاره می‌کنیم. این تحقیق بر روی ۲۴۰ نفر از دانشجویان بین‌المللی زن و مرد حاضر در دانشگاه‌های مناطق جغرافیایی مختلف آمریکا، با عنوان ورزش وسیله‌ای برای اجتماعی شدن و حفظ هویت فرهنگی مهاجران مقیم که از کشورهای مختلف برای تحصیل به دانشگاه‌های آمریکا آمده بودند، انجام دادند؛ نشان داد، تطبیق با محیط چند فرهنگی از طریق ورزش بسیار مهم‌تر از حفظ هویت فرهنگی از طریق ورزش است و شرایطی که در آن افرادی با ملیت‌های مختلف در بستر فرهنگی غالب (فرهنگ آمریکایی) به فعالیت‌های ورزشی می‌پردازند باعث آشنایی با فرهنگ آنها شده و تسهیل در ورود افراد به جامعه فرهنگی آمریکا می‌شود. بنابراین می‌توان چنین اظهار کرد که کارکرد ورزش دانشجویی بر روی دانشجویان بدلیل ایجاد تعاملات اجتماعی بیشتر و عمیق‌تر؛ و آشنایی و ورود فرد به فرهنگ غالب باعث بوجود آمدن نقش همانندسازی، ذوب و اقلیم‌پذیری در فرهنگ غالب می‌باشد. درحالی‌که در بررسی ادبیات پیشینه نتایج تحقیقات هاشمی و جوادی یگانه (۱۳۸۶)، مریدی و تقی‌زادگان (۱۳۸۶)، یو و یانگ (۲۰۰۸)، گومز (۲۰۰۸)، کارتر (۲۰۰۹)، جری لی (۲۰۱۰) و دیکور و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد محیط ورزشی می‌تواند فرصتی مهم برای حصارکشی نژادی و حفظ هویت فرهنگی و تجربه اتصال به هویت و مفهوم خود و تقویت ارزش‌ها و هویت قومی بیان شود که این نتایج به کارکرد عامل حفظ هویت قومی ورزش اشاره می‌کنند. از میان تحقیقات حاضر به نتیجه تحقیق جری لی که در سال ۲۰۱۰ از طریق مصاحبه رودرو، بر روی یازده نفر از بازیکنان بسکتبال و چهار نفر از فوتبالیست‌های گروه‌ای مقیم آمریکا انجام داد به این نتیجه رسید که گروه‌های مقیم آمریکا از طریق مشارکت در فعالیت‌های تفریحی منظم، هویت قومیشان را حفظ یا ترقی می‌دهند و خود تطبیقی می‌تواند فایده ماندگاری در میان اقلیت‌های قومی در فعالیت‌های تفریحی منظم داشته باشد. این توضیحات با مفهوم فرهنگ پذیری انتخابی سازگار است. دلیل این تناقضات در ادبیات پیشینه ممکن است بدلیل عوامل مختلفی باشد از جمله اینکه اکثر مطالعات بر روی مهاجران انجام شده است؛ شاید نسل اول مهاجران بتوانند با خاطرات

گذشته و حداقل در خلوت خویش هویت اصلی خود را حفظ نماید، ولی نسل‌های بعد با توجه به اینکه از خاطرات کمرنگ‌تر و نیز خلوت کمتری برخوردارند، در معرض از خود بیگانگی بیشتری قرار می‌گیرند (داویدیان، ۱۳۸۶). و یا ممکن است به دلیل روش و یا ابزار تحقیق مرتبط باشد؛ لذا در صورت یک جانبه بودن ابزار پرسشنامه امکان بیان افزایش همزمان هر دو عامل (حفظ هویت قومی یا تطبیق با محیط چندفرهنگی) و کارکردهای دو جانبه آن نمی‌باشد. در ادامه به بیان برخی از تحقیقات داخلی و خارجی که به کارکرد دو جانبه ورزش در هویت فرهنگی پرداخته‌اند اشاره می‌کنیم. این نتایج بصورتی در تحقیقات حاجیانی (۱۳۸۷)، پاینده و جعفرزاده پور (۱۳۸۹)، گیاسوز (۲۰۰۸) قابل مشاهده می‌باشند؛ در تحقیقی که گیاسوز در سال ۲۰۰۸ بر نقش جهانی‌سازی ورزش انجام داد به این جمع بندی از نتایج رسید؛ با وجود این واقعیت که ورزش می‌تواند برای ترویج انطباق و بیان دیدگاه‌های غرب مورد استفاده قرار گیرد، ورزش همچنین می‌تواند با فراهم کردن فرصت‌هایی برای گروه‌های اقلیت و اتباع خارجی پیوندهای فرهنگی‌اشان را قوی نگه دارد. و در زمینه تحقیقات داخلی در مطالعه‌ای که حاجیانی در سال ۱۳۸۷ با موضوع نسبت هویت ملی با هویت قومی در میان اقوام ایرانی انجام داد نتایج حاکی از آن بود که هویت قومی و هویت ملی هر دو در میان اقوام ایرانی، به طور توأمان، قوت و برجستگی دارند و میان آن‌ها رابطه تعارض‌آمیز و قطبی وجود ندارد. همچنین می‌توان گفت میان ابعاد فرهنگی و اجتماعی هویت قومی و ابعاد فرهنگی (و تا حدودی اجتماعی) هویت ملی رابطه مثبت و قوی برقرار است اما ابعاد سیاسی این دو نوع هویت رابطه منفی با یکدیگر دارند. همچنین در تحقیقی که پاینده و جعفرزاده پور در سال ۱۳۸۹ به بررسی رابطه میزان هویت ملی و هویت قومی جوانان دهمدستی انجام دادند به نتایج مشابهی دست یافتند. از نتایج دیگر پژوهش حاضر آن بود که میزان عامل حفظ هویت قومی و عامل تطبیق با محیط چند فرهنگی دانشجویان ورزشکار دختر و پسر اختلاف معنی‌داری نداشت ($P > 0/05$). این نتایج با نتایج تحقیقات رحیم زاده (۱۳۸۲) و مریدی و تقی‌زادگان (۱۳۸۶)، ذوالفقاری و سلطانی (۱۳۸۹) همسو می‌باشد. در حالی که این یافته‌ها با نتایج تحقیقات استادولسکا و الکساندریس (۲۰۰۴)، آلن و همکاران (۲۰۱۰) و بوگدانو (۲۰۱۱) مغایر می‌باشد. تحقیقات آلن بروی مهاجرانی که در آمریکا در حال تحصیل بودند نشان داد دانشجویان دختر در فرهنگ‌پذیری امتیاز بیشتری از دانشجویان پسر کسب کردند و بیشتر با محیط چند فرهنگی تطبیق پیدا می‌کنند. لذا دلیل این تناقضات در تحقیقات داخلی و خارجی می‌تواند بدلیل شرایط فرهنگی حاکم بر محیط و طریقه برقراری ارتباط بین دو جنس در محیط ورزشی و میزان تاثیرپذیری دو جنس از یکدیگر و دیگر عوامل مرتبط باشد.

در جمع بندی این تحقیق می‌توان گفت که با توجه به تفاوت فرهنگی جوامع و افراد، مؤلفه‌های هویت فرهنگی ورزشکاران نیز همانند سایر اقشار مردم از اختلاف معناداری برخوردار است، همچنین وقتی فرد در محیطی جدید با پیشینه فرهنگی متفاوت قرار می‌گیرد میزان تطبیق با فرهنگ جدید او نیز بیشتر می‌باشد و باعث تمایل بیشتر فرد به سمت تطبیق می‌شود در حالی که وقتی فرد در محیطی جدید با پیشینه فرهنگی یکسان مشارکت می‌کند میزان حفظ هویت قومی او نیز بیشتر می‌باشد و باعث تمایل بیشتر فرد به سمت حفظ هویت قومی می‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت چنانچه ورزشکاران با یک فرهنگ مشترک در مسابقات ورزشی شرکت می‌کنند به احتمال زیاد از هویت فرهنگی و قومی خود به مراتب بیشتر محافظت می‌کنند تا اینکه از پیشینه فرهنگی متفاوتی برخوردار باشند، بنابراین حفظ هویت فرهنگی و یا فرهنگ‌پذیری جدید بستگی به پیشینه فرهنگی ورزشکاران دارد اما تحقیقات مؤید این است که محیط‌های ورزشی باعث خود تطبیقی و تجربه اتصال به هویت و مفهوم خود و تقویت ارزش‌ها و هویت قومی را افزایش می‌دهد. لذا توصیه می‌شود مدیران و مربیان ورزشی همواره به مباحث و مسایل فرهنگی ورزشکاران توجه نموده به موازات فعالیت ورزشی به مبانی فرهنگی، ارزشی بومی، محلی، ملی و دینی ورزشکاران عنایت ویژه داشته باشند.

منابع

۱. اکبری‌ان، مصطفی. (۱۳۸۳). "اطلاع‌رسانی و تأثیر آن بر هویت فرهنگی". فصل‌نامه کتاب ۶۰، ص ۲۵-۳۳.
۲. انور الخولی، امین. (۱۳۸۳) "ورزش و جامعه". ترجمه حمیدرضا شیخی، انتشارات سمت.
۳. پاینده، محبوبه. جعفرزاده‌پور، فروزنده. (۱۳۸۹). "بررسی رابطه میزان هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان ده دشت". دو فصلنامه علمی-تخصصی «پژوهش جوانان، فرهنگ و جوانان»، شماره ۵، ص ۱۰۱-۱۲۲.
۴. توسلی، غلام عباس. قاسمی، یارمحمد. (۱۳۸۱). "مناسبات قومی و رابطه آن با تحول هویت جمعی (نمونه مطالعه: ایلام)" مجله گروه علمی - تخصصی جامعه‌شناسی ورزش، سال چهارم، شماره ۴.
۵. حاجیانی، ابراهیم. (۱۳۸۷). "نسبت هویت ملی با هویت قومی در میان اقوام ایرانی". مجله جامعه‌شناسی ایران پاییز و زمستان ۱۳۸۷، ص ۱۴۳-۱۶۴. گروه پژوهش‌های فرهنگی،

مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام .

۶. داویدیان، سدیک. (۱۳۸۶). "برخورد ارزش‌ها و حفظ هویت فرهنگی". مجموعه مقالات، ص ۱۷۵-۱۷۹.

۷. ذولفقاری، ابوالفضل. سلطانی، لایین. (۱۳۸۹). "بررسی رابطه سبک زندگی با هویت قومی جوانان (مطالعه موردی: شهرستان مهاباد)" مجله گروه علمی - تخصصی جامعه‌شناسی ورزش، سال یازدهم، شماره ۲.

۸. رحیم زاده، سوسن. (۱۳۸۲). "ورزش و تحول روانی-اجتماعی". دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب.

۹. رهبری، مهدی. (۱۳۸۰). "بحران هویت فرهنگی در ایران معاصر". پژوهش نامه، سال ششم، شماره ۲۲-۲۳، ص ۵۳-۸۴.

۱۰. عبدلی، بهروز. (۱۳۸۶). "مبانی روانی-اجتماعی تربیت بدنی و ورزش". انتشارات بامداد کتاب.

۱۱. محمدپور، احمد. طیبی‌نیا، موسی. (۱۳۸۹). "عوامل مؤثر بر هویت فرهنگی دانش‌آموزان اسدآباد". دو فصلنامه علمی-تخصصی «پژوهش جوانان، فرهنگ و جوانان». شماره ۵، پاییز و زمستان، ص ۷۴-۵۳.

۱۲. مریدی، محمدرضا. تقی زادگان، معصومه. (۱۳۸۶). "بررسی بحران هویت در بین دانش آموزان: نمونه موردی دانش‌آموزان شهر لار در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵". فصل نامه مطالعات ملی، سال هشتم، شماره ۲.

۱۳. هاشمی، سیدضیاء. جوادی یگانه، محمدرضا. (۱۳۸۶). "فوتبال و هویت ملی". فصل‌نامه مطالعات ملی، سال هشتم، شماره ۳۰، ص ۱۱۲-۱۱۳.

14. Allen, James. T., Drane, Dan. D., Byon Kevin. K., Mohn, Richard. S. (2010). "Sport as a vehicle for socialization and maintenance of cultural identity: International students attending American universities". Sport Management Review 13, pp: 421-434.

15. Bogdanov, Dusko. (2011). "INFLUENCE OF NATIONAL SPORT TEAM IDENTITY ON NATIONAL IDENTITY "UMI 3483543. ProQuest LLC.

16. Carter, Dorinda j. (2009). "The construction of Black high-achiever identities in

- a predominately White high school". *Anthropology & Education Quarterly*, 40, pp: 297–317.
17. DeCuir-Gunby, Jessica T. Martin, Pamela P. Cooper, Shauna M. (2011). "African American Students in Private, Independent Schools: Parents and School Influences on Racial Identity Development" *Springer Science+Business Media*.
18. Eitzen, D. Stanley. George H. Sage. (2003). "Sociology of North American sport". New York: McGraw-Hill.
19. Giossos, Yiannis P. (2008). "Scoring for the homeland: The soccer team of the refugees of Volos". *Studies in Physical Culture and Tourism*, 15, pp: 53–63.
20. Gomez, Edwin. (2008). "Race, ethnicity, recreation, and leisure: An assessment of research gaps".
21. Hochschild, Joshua P. (2006). Globalization: Ancient and modern. *Intercollegiate Review*, 41, pp: 40–8.
22. Jerry Lee, Kangjae. (2010). "KOREAN AMERICAN MALES' INTERRACIAL CONTACT EXPERIENCES DURING SERIOUS LEISURE ACTIVITY". Department of Recreation, Park and Tourism Sciences. Texas A&M University.
23. Laker, Anthony. (2002). "The Sociology of Sport and Physical Education".
24. Stodolska, Monika. Alexandris, Kostas. (2004). "The role of recreational sport in the adaptation of first generation immigrants in the United States". *Journal of Leisure Research*, 36, pp: 379–413.
25. Yoh, Taeho. Yang, Heewon. & Gordon, Brian. (2008). "Status of participation in physical activities among international students attending colleges and universities in the United States". *College Student Journal*, 42, pp: 1110–17.